

Dambii Lakkoofsa 36/1996

**Dambii Sirna Raawwanna Naamuusaa Fi Dhiyeeffannaa Komii Hojjettoota
Mootummaa Naannoo Oromiyaa**

**Dambii Sirna Raawwanna Akkaataa Heera Mootummaa Naannoo Oromiyaa
keewwata 55(6) fi Labsii Hojjettoota Mootummaa Naannoo Oromiyaa Lakk. 61/94
keewwata 88(1) irratti hundaa'ee Manni Maree Bulchiinsa Mootummaa Naannoo
Oromiyaa dambii kanaa baaseera.**

Kutaa Tokko

Waliigala

1. Mata Duree Gabaabaa

Dambiin kun “**Dambii Sirna Raawwanna Naamusaa fi Dhiyeeffannaa Komii
Hojjettoota Mootummaa Naannoo Oromiyaa Dambii Lakk. 36/1996**”
jedhamee waamamuu ni danda'a.

2. Hiika

Akkaataan seensa jechiichaa hiika biraan kan kennisiisuuf yoo ta'e malee dambii
kana keessatti:

- 1) “Labsii” jechuun Labsii Hojjettoota Mootummaa Naannoo Oromiyaa lakkofsa
61/1994 dha.
- 2) Hiikoowwan labsicha keewwata 2ffaa jalatti kennaman dambii kanaafis kan
tajaajilan ta'u.
- 3) “Komii” jechuun hojjetaan mootummaa ittigaafatamaa isaa dhiyoo ykn
ittigaafatamaa hojichaa itti aanu kan isa ilaalu wajjin marii taasisuun kan
hiikamu hin dandeenyee fi adeemsa qulqulleessuu idileetiin iyyanno deebii
argachu qabuudha.
- 4) “Mana Murtii Bulchiinsaa” jechuun labsicha keewwata 79 irratti hundaa'ee kan
dhaabbate Mana Murtii Bulchiinsa Hojjettoota Mootummaa Naannoo
Oromiyaati.

Kutaa Lama
Raawwannaa Naamusaa
Boqonnaa Tokko

Aangoo fi Ittigaafatamummaa Tarkaanfii Naamusaa Fudhachuu

3. Badiiwan Naamusa Salphaa

Hojjetaan mootummaa kamiyyuu badii naamusaa salphaa kan raawwate yoo ta'e akkuma ulfaatina badii isaati

- 1) Ittigaafatamaan isaa akekkachisa afaanii kennuu;
- 2) Sadarkaa isaa kutaa olaanichaa gadi kan hin taane itti gaafatamaan dhimmichi ilaalu akekkachisa barreeffamaa kennuu; ykn
- 3) Ittigaafatamaan bulchiinsa mana hojichaa hanga mindaa ji'a tokkoo adabuutti aangoo fi ittigaafatamummaa ni qabaata.

4. Badiiwan Naamusaa Cimaa

Hojjetaan mootummaa kamiyyuu badii naamusaa cimaa kan raawwate yoo ta'e ittigaafatamaa ol-aanaa mana hojichaa dambii kana irratti hundaa'ee yoo qulqulla'ee dhihaatuuf akka badii isaatti hanga baatii saditti mindaadhaan adabuu ykn sadarkaa fi mindaa irraa gad-buusuu ykn hojii irraa gaggeessuuf aangoo fi ittigaafatamummaa ni qabaata.

5. Hojii Irraa Ittisuu

- 1) Hojjetaan mootummaa labsicha keewwata 68 irratti hundaa'ee yeroo hojii irraa ittisamu sababni hojii irraa ittisameef barreeffamaan ni ibsamaaf. Teessoon hojjetichaa dhabuusaatiin ykn sababa kan biraatiinajajni ittisichaa hojjetichaa harkatti yoo kennamu baate ajajichi gabatee beeksisaa mana hojichaa irratti maxxanfamee guyaa kudhaniif akka turu ni taasifama.
- 2) Hojjetaan mootummaa sababa badii itti himatameen hojii irraa kan gaggeeffamuu yoo itti murteeffame malee yeroo ittisichaa mindaan hin kafalaminiiif hafe dhala malee ni kafalamaaf.
- 3) Ittisimuun hojjetaa mootummaa mirgoota fi dirqamoota ittisamuusaatiin waliin wal hin qabneef raawwii isaanii hin hambisu.

Boqonnaa Lama
Qorannoo Naamusaa

6. Qorannoo Naamusaa Hariifataa

- 1) Hojjetaan mootummaa kamiyyuu dambii kana keewwata 3 keewwata xiqqaa (1) ykn (2) irratti hundaa'ee badii salphaa isa adabsiisuu kan raawwate yoo ta'ee ittigaafatamaan isa ilaalu barbaachisaa ta'sicha kan qulqulleessu hojjetaa mootummaa tokko ykn tokkoo ol ramadu ni danda'a.
- 2) Qulqulleesan ramadame hojjeticha mootumma himanni isa irratti dhihaateef deebii barreeffamaan akka kennuu barreeffama himatichaa ni ergaaf.
- 3) Hojjeticha mootummaa balleessaa isaa amanee deebii kan kenne yoo ta'e qulqulleessichi kanuma irratti hundaa'ee yaada murtii ni dhiyeessa.
- 4) Hojjeticha mootummaa himata irratti dhihaate haalee yoo deebii kan kenne ta'e qulqulleessichi ragaalee barbaachisan erga xiinxaleen booda itti gaafatamaa isa dhimmi ilaaluuf yaada murte ni dhiheessa.
- 5) Ittigaafatamaan dhimmi isa ilaalu yaada murte isaaf dhihaate qoratee murtee ni kenna. Ta'u illee adabni naamusaa murtaa'u yoo aangoo isaa ol ta'e yaada isaa itti ida'ee ittigaafatamaa isaa dhimmi ilaaluuf ni dhiheessa.

7. Qorannoo Idilee

Hojjetaan mootummaa kamiyyuu dambii kana keewwata 3(3) ykn keewwata 4 irratti hundaa'ee badii naamusaan nama adabsiisuun kan hamatame yoo ta'e himatichi tumaaleewan armaan gadii hordofee ni qulqullaa'a.

8. Barreefama Himannaa

- 1) Barrefamni himannaa naamusaa Itii Gaafatamaan Bulchiinsaa mana hojji mootummaa kan irratti mallatteessisee fi kan chaappaan mana hojiichaa irra jiru ta'ee kanneen armaan gadii qabaachuu qaba.
 - (a) maqaa himatamaa
 - (b) akaakuu badichaa
 - (c) yeroo fi bakka badichi itti raawwatame
 - (d) tumaa seera cabee fi

(e) akaakuu ragaalee

- 2) Hojjetaan badii tokko oliin kan himatame yoo ta'e tokkoon tokkoon badii isaa addaan barreeffame akkaataa keewwata kanaa keewwata xiqqaa 1(b)(e) irratti mul'ateetti ibsamuu qaba.

9. Himanna Foyyeessuu

- 1) Barreeffama himanna naamusaa keessatti akaakuu badii ilaachisee qabxiwwan bu'uuraa tahan irratti dogoggoorii ykn hirr'inni jiraachuu yoo beekame osoo yaadni murtii hin dhihaatiin dura yeeruma kamiyyuu himata foyyeessuun ni danda'ama.
- 2) Akkaataa keewwata kana keewwata xiqqaa (1) tti bulchiinsi mana hojiichaa himanna naamusaa foyyeessuu kan danda'u kaka'umsa ofii isaatiin ykn akkaataa gaaffii koree naamusaa himanna qulqulleessuun ta'a.

10. Haala Himannaan Itti Addaan Citu (Dhaabbatu)

- 1) Hojjetaan mootummaa himannaan irratti dhihaate sababa kaminuu yoo tajaajillii isaa dhaabbate himannaan ilaalamu ni dhaabbata.
- 2) Hojjetaa mootummaa badii naamusa cimaan himatamee hojii fedhii ofiitiin gadi-lakkisuu isaatiin tajaajilli dhaabbate mana hojii mootummaa kamiyyuu keessatti yoo kan qaxarame ta'e himannaan dhaabbata ilaalamu itti fufa.

11. Himanna Beeksisuu

- 1) Koreen naamusaa hojetaa himannaan irratti dhihaate deebii isaa akka qabatee dhihaatu barreefama himanna fi waraabbii ragaalee wal-qabsisee beeksisa himanna ni ergaafi.
- 2) Beeksisi himanna iddo himanni itti dhageeffamu guyyaa sa'atii kan ibsu ta'ee fi guyyaan himannaan itti dhageeffamu yoo xiqqate guyyota kudhan dura himatamaaf ga'uu qaba.

12. Mormii Himanna Sadarkaa Jalqabaa

- 1) Akkaataa dambii kanaa keewwata 11ttii himatamaan barreeffamni himannaan isaga'e;
 - (a) Himannaan akkaataa daangeeffama yeerootiin kan dhorkame yoo ta'e,
 - (b) Badiin raawwatame jedhame kan hin himachiisne yoo ta'e,

- (c) Dhimmi itti himatame irratti kanaan dura murtiin yoo irratti kennname ta'e himatichi ilaalamuu hin qabu jechuun mormii dhiheessuu ni danda'a.
- 2) Koreen Naamusaa;
 - (a) Yoo mormicha ni fudhata ta'e akka himanna cufamu ittigaafatamaa olaanaa mana hojichaatiif yaada murtii ni dhiheessaa, ykn,
 - (b) Yoo mormicha hin fudhane ta'e himatamaan himanna irratti dhihaateef akka deebii kenu ni ajaja.

13. Deebii Himanna

- 1) Hojjetaan mootummaa himannaan naamusaa irratti dhihaate himanicha kan amanu ykn kan haalu yoo ta'e, kanuma addaan baasee tarreffamaan ibsuun deebii isaa barreffamaan ni dhiheessa.
- 2) Deebiin himanna himatamaadhaan ykn bakka bu'aa isaatiin kan mallatteeffame ta'ee;
 - a) Deebii tokkoon tokkoon ocha ykn badii himanna irratti ibsaman fi
 - b) Tokkoon tokkoon ragaalee itisaa himatamaan akka ilaalamaniif barbaadu qabaachuu qaba.
- 3) Himatamaan tarreffama ragaalee itisaa keessaa waraabbii ragaalee barreffamaa harka isaa irratti argamu wal-qabsisee dhiheessuu fi koreen naamusaa akka dhiheessisuuf ragaalee gaafatu immoo eenyu harkatti akka argaman ibsuu qaba.

14. Deebii Amanuun ykn Haaluun Kennname

- 1) Himatamaan yoo amanuun deebii kenne koreen naamusaa qulqulleeffannaa dabalataa taasisuun barbaachisaa ta'ee yoo hin argin himata dhihaatee fi deebii kennname qoratee yaada murtii ni dhiheessa.
- 2) Himatamaan gocha badii isaa haaluun deebii yoo kenne ta'e koreen naamusaa raga baattota himatamaa dhageeffachuu fi ragaalee barreffamaa xiinxaluudhaan himanna ni qulquleessa.

15. Ragaa Dhiheessuu

Koreen naamusaa waraabbii barreffama himatamaan akka dhihaatuuf gaafate qaamoni dhimmi ilaalu akka dhiheessanuuf ni gaafata.

16. Ragaa Baattota Waamuu

- 1) Ragaa baattonni himataa fi himatamaan dhihaatan akka jecha ragaa kennan koreen naamusaa xalayaa waamichaa akka isaan ga'u ni taasisa.
- 2) Ragaa baattonni ijoowwan dubbii tokko ykn kanaan wal-qabatan irratti jecha ragaa kennan yeroo tokkotti waamamuun dabaree dabareedhaan dhihaatanii akka dhageeffataman ni taasifama.
- 3) Koreen naamusaa yoo barbaachisaa ta'ee argate kaka'umsa ofiitiin ragaa baattonni dabalataan dhahaatanii akka jecha ragaa isaanii kennan taasisuu ni danda'a.

17. Ragaa Bahaa Dhageeffachuu

- 1) Koreen naamusaa ragaa baatoota kan dhaggeeffatu iddoo himatamaa fi bakka bu'aan mana hojichaa argamanitti taha.
- 2) Tumaan keewwata kanaa keewwata xiqqaa (1) yoo jiraate illee;
 - a) Yeroo ragaa baatootni himataa dhaggeeffataman himatamaan akka argamu itti himamee gaafa beellamaa osoo hin dhihaatiin yoo hafe ykn
 - b) Ragaa baatootni ittisaa himatamaa yeroo dhaggeeffataman yoo bakkaa bu'aan mana hojichaa akka argamu itti himamee osoo hin dhihaatiin kan hafe yoo ta'e, ragaa baatootni bakka gareen falmataa biroo hin jirannetti dhaggeeffatamuu ni danda'a.
- 3) Koreen naamusaa ragaa baatichi himannichaan waan walqabate waan ofii dhaga'e yookaan arge, ykn waan hubate akka ibsuuf gaafachaa deebii inni kenu jecha jechaan ni galmeessa.
- 4) Tumaan keewwata kanaa keewwata xiqqaa (3) yoo jiraate illee gareen walfalmu kan ragaa baaticha waammate ragaa baaticha gaaffii dabalataa gaafachuudhaan deebii inni kenu akka galmeeffamuuf gaafachuu ni danda'a.
- 5) Ragaa baatoota himataa himatamaan, ragaa baatoota ittisaa himatamaa bakka bu'aan mana hojichaa, ragaa baatoota koreen naamusaa dabalataan waammate ammo gareewan walfalman lamaanuu gaaffii qaxxamuraa gaafachuu ni danda'u.

- 6) Gaaffiin qaxxamuraa kan dhihaatuuf jechi ragaa bahichi kenne jecha sirrii hin taane yoo jiraate kana ifatti koree naamusaatiif agarsiisuudhaafiidha.

18. Yaada Xumuraa Himatamaa

Koreen naamusaa qorannoo osoo hin raawwatin dura himatamaan yaada xumuraa kennuu akka danda'u carraa ni kennaaf.

19. Gabaasa Qorannoo

- 1) Koreen naamusaa qorannicha akka raawwateen gabaasa bu'aa qorannichaa fi yaada murtii waliin ittigaafatamaa ol'aanaa mana hojichaatiif ni dhiheessa.
- 2) Bu'aan qorannichaa balleessummaa himatamaa kan mirkaneessu yoo ta'e yaadni murtii koreen naamusaa dhiheessu tarkaanfii adabaa irratti fudhatamuu qabu mul'isuu qaba.
- 3) Koreen naamusaa yaada murtii adabbii ilaachisee yaadni murtii dhiheessu;
 - a) Ulfina balleessichaa fi haala gochichi itti raawwate,
 - b) Himatamaan tajaajila isaa bara darbe keessatti naamusaa gaarii inni agarsiisee fi bu'aa hojii quubsaa fi,
 - c) Riikordii balleessaa duraanii himatamitichaa kan waliin madaalu ta'uu qaba.
- 4) Bu'aan qorannichaa balleesummaa himatamaa kan hin mirkaneessine yoo ta'e, ragaan himata irraa bilisa ta'uu isaa ibsu akka isa ga'u ni taasifama.

20. Murtii Ittigaafatamaa Ol'aanaa Mana Hojichaa

- 1) Ittigaafatamaan ol'aanaa mana hojichaa akkaataa dambii kana keewwata 19tti gabaasa dhihaateef erga qorateen booda yaada murtii korichaa raggaasisuuf ykn sababa quubsaa yoo qabaate,
 - a) Murtii yaada murtee korichaatiin adda ta'e kennuuf ykn,
 - b) Korichi dhimmicha irra deebi'ee akka qoratu ajajuu ni danda'a.
- 2) Murteen ittigaafatamaa ol'aanaa mana hojichaatiin kenname hojjetichaaf barreeffamaan kennamuu qaba. Teessoon hojjetichaaf beekamuu dhabuun ykn sababa biraatiin murticha hojjetaaf kennuu kan hin danda'amne yoo ta'e, gabatee beeksisaa mana hojichaa irratti guyyoota 10(kudhan)f maxxanfamee ni tura.

- 3) Adabbiin naamusaa sadarkaa fi mindaa irraa akka gad-bu'u taasisu ykn hojii irraa gaggeessu yoo murtaa'e komishiniin siviil sarviisii oromiyaa garagalchiidhaan akka beeku ni taasifama.

21. Raawwannaan Murtii

- 1) Adabbiin sadarkaa irraa gadibuuusuu ykn mindaa ji'a tokkoo olii hojii irra kan oolu akkaataa dambii kana keewwata 20(2)tti murticha hojjetaan akka beeku erga taasifamee guyyoota 30 booda dha. Haa ta'u malee, hojjetichi akkaataa dambii kana keewwata 37(2)tti ol-iyyannoo kan dhiheesee yoo ta'e, ol-iyyaticha irratti hanga murtiin itti kennamutti raawwannaan isaa dhorkamee ni tura.
- 2) Adabbiin hojii irraa gaggeessuu kan raawwatamu akkaataa dambii kana keewwata 37(2)tti hojjetichi ol-iyyata dhiheesee raawwannaan isaa akka dhaabbatu yoo dhorkisiise malee, akkaataa dambii kana keewwata 20(2)tti guyyaa murtichaa akka beeku taasifame irraa eegalee hojii ira ni oola.

BOQONNAA SADII

Koree Naamusaa

22. Waa'ee Hundeessuu

Manni hojii mootummaa kamiyyuu, akkaataa dambii kanaatti koree naamusaa qorannoon naamusaa idilee kan gaggeessuu fi yaada murtii kan dhiheessuu ni hundeessa.

23. Miseensota

- 1) Koreen naamusaa miseensota shan (5) fi barreessa tokko (1) ni qabaata.
- 2) Walitti qabaan korichaa, miseensi lama (2) fi bareessichi sagalee hun qabne itti gaafatamaa ol'aanaa mana hojichaatiin ni ramadamu.
- 3) Miseensi korichaa lama (2) hojjetoota mana hojichaatiin filatama.
- 4) Haalli ijaarsa miseensota koree manneen hoji caaseffama addaa fkn. Kan akka puulii qabanuu qajeelfama komishiniin baasuun murtaa'a.

24. Ulaagaa Miseensummaa

Miseensi korichaa kamiyyuu;

- 1) Naamusa gaarii fi raawwanna (madaallii) hojiitiin kan galateeffame,
- 2) Waggoota lamaan dareban keessatti hanqina naamusatiin kan hin adabamne,
- 3) Mana hojichaa keessatti tajaajila wagga lamaa ol kan qabu ta'uu qaba.

25. Bu'aa Tajaajilaa

Barrii tajaajila miseensota korichaa bara tajaajila isaanii raawwatan deebi'anii ramadamuu ykn filatamu ni danda'u.

26. Wal-Ga'ii Korichaa

- 1) Koreen naamusaa hanga hojidhaaf barbaachiseen yeroo kam iyyuu wal-ga'uu ni danda'a.
- 2) Walga'ii korichaa irratti walitti qabaa fi miseensonni lama biro yoo argaman walga'iin ni taasifama.
- 3) Yaadni murtii korichi dhiheessuu kan darbu sagalee caalmayaatiin ta'a. sagaleen walqixaatti kan qodame yoo ta'e yaadni garri walittiqaban jiru dhiheesse ni darba. Miseensi yaadaan addaan bahe sababa ittin addaan bahe ifatti lafa kaa'uu qaba.

27. Miseensummaa Irraa Haquu fi Wal-Ga'ii Irraa Kaasuu

- 1) Miseensi koree kamiyyuu hojjetaa himmanni ini dhihaate wajjin lola ykn firummaa dhiigaa ykn fuudhaa fi heerumaa qabaachuun isaa yoo mirkanaa'e, dhimma kana qofaaf wal ga'iicha irraa akka ka'u ni taasifama.
- 2) Miseensi koree kan iyyuu

- (a) icciti dhimma korichaa ilaalama jiru kan baase;
- (b) hijii korichaa haala kamiinuu
- (c) ulaagaawwan dambii kana keewwata 24 irratti mul'atan kan hirrise yoo ta'e, miseensummaa irraa haqamuu ni danda'a.

KUTAA SADII
Sirna Dhiyeffannaa Komii

28. Kaayyoo

Kaayyoon sirni komiiwwan hojjetoota mootummaa itti keessameeffaman,

- 1) Komiwwaniif murti hattatamaa kennuudhaan.
- 2) Dogongoorootaa fi dadhabbiilee komiwwaniif ka'uumsa ta'uu danda'an sirreessuudhaan fi,
- 3) Hojjetoota hunda haala walqixa ta'een keessuummeessuu haala dandeessisuu fi hojii haqa-qabeessa ta'e keennuudhaan, qunnamtiin hojeeettootaa qajeelaan akka gabbatu gochuu ta'a.

29. Mirga Komii Dhiyeffachuu

1. Hojjetaan mootummaa kamiyyuu mirgi kiyya seeran ala hir'ateera ykn dhibbaan narra gaheera yoo kan jedhu ta'e komiinisaakka ilaalamuufi tarkaanfiin furmaataa akka fudhatamuuf mana hojichaa gaafachuuf mirga qaba.
2. Jechi keewwata xiqqaa (1) keewwata kanaa akka jiruutti ta'ee;
 - (a) hiikaa ykn raawwii seerootaa, Dambootaa fi Qajeelfanootaa,
 - (b) mirgaa fi faayidaalee eegsiisuuf,
 - (c) **haallaan** fayyummaa fi nageenya naannoo hojii eegsisuuf,
 - (d) kenninsa sadarkaa fi ramaddii hojii
 - (e) madaallii raawwii hojii ta'e,
 - (f) hojiwwan hagee hojii gita hojiichaa keessaatti osoo hin haqamiin akka raawwatu ta'a,
 - (g) dhiibbaan itti gaafatamtootaan seeraan ala irra gahe,
 - (h) tarkaanfiin naamusaa fudhatame ykn,

- (i) dhimmoota haala kenninsa tajaajilaa ilaalan kanneen biro wajjin walqabataniin dhiibbaan narra gaheera hojjetaan mootummaa jedhuu komii dhiyeffachuu ni danda'a.

30. Iyyannoo Komii

- 1) Hojjetaan mootummaa komiin akka dhagahaamuuf barbaadu iyyannoo komii isaa koree komii qulqulleessaa mana hojichaatiif dhiyeffachuu ni danda'a.
- 2) Iyyannoon komii kanneen armaan gadii qabaachuu qaba.
 - (a) maqaa fi teessoo iyyataa,
 - (b) waamama gita hojichaa,
 - (c) maqaa ittigaafatamaa isaa dhiyoo isatti aanuu,
 - (d) yaada ka'umsa komiichaa,
 - (e) ragaalee deggarsaa (yoo jiraatan),
 - (f) furmaata iyyataan barbaaduu fi,
 - (g) guyyaa fi mallattoo.

31. Daangaa Yeroo Komiin Itti Dhiyaatuu

- 1) Hojjettooni mootummaa komii qabu dhimma ittigaafatamaa dhiyootiif ykn ittigaafatamaa dhimmii ilaaluuf dhiyeessee guyyaa irratti mari'atee jalqabee guyyoota hojii 10 (kudhan) keessatti koree komii qorataa mana hojiichaatiif dhiyeffachuu ni danda'a.
- 2) Keewwata kana keewwata xiqqaa (1) kana keessatti yeroo murtaa'e keessatti hojjetaan mootummaa rakkoo humnaa ol ta'een iyyannoos isaa dhiyeffachuu dadhabe yeroo rakkinni human ol ta'e suni furamee jalqabee guyyoota hojii kudhan (10) keessatti iyyata isaa dhiyeffachuu ni danda'a.

32. Komii Qulqulleessuu

- 1) Koreen komii qulqulleesaa mana hojiichaa iyyannoos komii yoo dhiyaateef keewwata 30 dambii kana irratti kan tumaman guttachuu isaa mirkaneeffachuudhaan fudhate ni galmeessaa.
- 2) Korichii:
 - (a) Iyyannoos komichaatiif fi ragaalee haala qabeessaa ta'an qorachuudhaan,

- (b) Iyyataa fi ittigaafatamaa iyyataichaa isa dhiyoo ykn ittigaafatamaa dhimmicha irratti murtee kennee wajjin mari'achuudhaa fi,
 - (c) Seerota, damboota, qajeelfamootaa fi barsiifata adeemsa hojii, walitti dhufreenya qaban hubachuudhaan komii dhiyaate ni qulqulleessa.
- 3) Korichi gabaasa bu'aa qorannichaa fi yaada murtee qabate yoo hammam ture guyyyaa iyyannoon dhiyaatee jalqabee guyyota hojii 15 hin caalle keessatti ittigaafatamaa olaanaa mana hojiichaaf ni dhiyeessa.

33. Kenninsa Murtee

- 1) Ittigaafatamaan mana hojii ykn bakka bu'aan gabaasni koree komii qulqulleessaa guyyaa qaqqabee jalqabee guyyota hojii kudhan (10) hin caalle keessatti yaada murtee korichaa raggaasisuu ykn yaada qubsaa yoo qabaate,
 - (a) Yaada murtee dhiheesseen alatti murtee kennuu ykn,
 - (b) Korichi dhimmicha irra deebi'ee akka qoratu ajajuu ni danda'a.
- 2) Keewwata xiqqaa (1) keewwata kanaa irratti hunda'uudhaan murteen kenname iyyataadhaaf barreffamaan akka qaqqabu ni taasifama.

34. Koree Komii Qulqulleessaa Hundeessuu

- 1) Mannii hojii mootummaa kamiyyuu akkaataa dambii kanaa keewwataa 32 irratti hunda'uudhaan koree komii hojjettoota mootummaa qulqulleessan ni dhaaba.
- 2) Koreen Komii Qulqulleessaa miseensoota 3 (sadii) fi barreessaa tokko ni qabaata.
- 3) Walitti qabaa koree, miseensi tokko (1) fi barreessan sagalee hin qabne ittigaafatamaa ol-aanaa mana hojiichaatiin ramadamu.
- 4) Miseensi tokko (1) hojjettoota mana hojiichaatiin filatama.
- 5) Haalli ijaarsa miseensota koree manneen hojii caaseeffama addaa fakkeenyaaaf kan akka puulii qabanuu qajeelfama komishiniin baasuun murtaa'a.

6) Dambii kana keessatti keewwata 24-27 koree naamusaa ilaachisee kan tumaman kore komii qulqulleessaafis haala walfakkaatuun kan raawwatu ta'a.

KUTAA AFUR

Sirna Ol-iyyaannoo

35. Sababoota Ol-iyyannoonaan Ittidhiyaatu

- 1) Hojjetaan mootummaa sababoota labsicha keewwata 71 irratti tarreffaniin mana murtii Mana Murtii Bulchiinsaatiif ol-iyyannoona dhiyeeffachuu kan danda'u dhimmichi ittigaafatamaa ol-aanaa mana hojichaatiin murteen kan itti kenname ykn dambii kana keewwata 33 (1)n yeroo daangeeffame keessatti murteen kan itti hin kennamiin yoo ta'ee dha.
- 2) Hojjetaan mootummaa ramaddii hojji fi kenninsa sadarkaa ilaachisee sadarkaa mana hojichaatti deebii argate kan dhumaatto yoo hin quufin ta'e labsicha keewwata 4 keewwata xiqa 1(d) irratti hundaa'uudhaan iyyannoona isaa guyyoota 90 keessatti komishinichaaf dhiyeessuu ni danda'a.

36. Beeksisa Oliyyannoonaan

- 1) Hojjetaan mana hojichaa haala keewwata 35 dambii kanaa irratti hundaa'uudhaan ol-iyyannoona kan dhiyeeffatu koree naamusaa mana hojichaatiin ykn koree komii qulqulleessaan qulqulla'e dhimma murt'a'e irratti yoo ta'e gargalchi gal mee korichaa akka kennamuuf gaafachuudhaan beeksisa ol-iyyannoona mana hojichaatiif kennamu ni danda'a.
- 2) Akkaataa keewwata xiqa (1) keewwata kanaatti manni hojji mootummaa beeksifinni ol-iyyannoona isa gahe garagalcha gal mee gaafatame guyyaa hojji shan hin caalle keessatti hojjetichaaf nennuu qaba.

37. Haala Dhiyeeffannoonaan Ol-iyyannoonaan fi Daangaa Yeroo

- 1) Ol-iyyannoonaan hojjetaan mootummaa dhiyeessuu murtii oliyyannoona irratti dhiyeesse irratti sababa komii itti dhiyeessee fi oliyyataan murtii akka kennamuuf barbaadu ifatti mul'isu qaba.
- 2) Sababa keewwata 71 keewwata xiqa (1) yookan (2) labsicha ilaaluun oliyyannoona mana murtii bulchiinsaatiif dhiyaachuu kan danda'u murtiin

hojjeticha mootummaatiif barreeffamaan erga gahe guyyoota 30 keessatti ni ta'a.

- 3) Sababa keewwata 71 keewwata xiqqa (3) yookan (4) labsicha ilaaluun oliyyannoona mana murtii bulchiinsaatiif dhiyaachuu kan danda'u murtiin hojjeticha mootummaatiif barreeffamaan erga gahe guyyoota 90 keessatti ni ta'a. Ta'us oliyyannoona sababa xiqqa (4) ilaaluun dhiyaatu sababa murtii kennamuu dhabuutiin yoo ta'e oliyyannoona dhiyaachuu kan danda'u guyyaa hojjatichi mootummaa midhaan irra gahe mirga isaa kabachisuu qabu irraa kaasee yeroo wagga tokko (1) kessatti ni ta'a.
- 4) Tumaaleen keewwata xiqqa (2) fi (3) keewwata kana jiraatanis, oliyyannoona kan ture sababa humnaa ol ta'een yoo ta'e, hojjatichi mootummaa sababinni humna humnaa ol itti ta'e kun furmaata erga argatee ta'e furmaata erga argatee kaasee guyyaa kudha shan (15) keessatti oliyyano dhiyeefachuuf akka hayyamamuuf mana murti bulchiinsaatti iyyachuu ni danda'a. Ta'us oliyyannoona hojji irraa ari'amuu ykn sadarkaa fi mindaa irraa gadi bu'uudhaan walqabate haala kamiinuu murtiin erga itti keennamee kaasee ji'a ja'a (6) booda oliyyannoona itti dhiyaachuu hin danda'u.
- 5) Akkaataa keewwata kanaa keewwata xiqqa (4) tti iyyannoona erga darbee booda oliyyano dhiyeefachuudhaaf hayyamsiisuuf dhiyaatu sababa oliyyannoona yeroodehaan itti dhiyaachuu dadhabetokko tokkoonkan ibsu ta'uu qaba. Raggooni deggaran yoo jiraatan waliin qabsiifamuu qabu.
- 6) Iyyannoona akkaataa keewwata xiqqa (5) keewwata kanaatiin dhiyaate gara Mana Murtii Bulchiinsaatiin fudhatama yoo argate ol-iyyataan ol-iyyannoona isaa guyyaa kudhan (10) keessatti dhiyeessuu qaba.
- 7) Yeroo ol-iyyannoona itti dhiyaachuu qabu kan dhuma guyyaa hojji irra oolu yoo baate ol-iyyannoona gaafa guyyaa hojji itti aanuu dhiyaachuu ni danda'a.

38. Iyyata OI-iyyannoona

- 1) Oliyyannoona, oliyyataa ykn bakka bu'aa isaatiin mallataa'u fi bakke kanneen kanatti aanaan qabachuu qaba.
 - (a) maqaa fi teessoo ol-iyyataa,

- (b) maqaa mana hojii mootummaa deebii kenuu,
 - (c) sababoota ol-iyyannoona itti dhiyaate
 - (d) murtii akka kennamuuf barbaadu,
 - (e) ragaalee wal-qabatanii dhiyaatanii fi ragaalee Mana Murtii Bulchiinsaatiin akka dhiyaataniif barbaadu.
- 2) Oliyyannoona oliyyataa tokkoo oliin dhiyaatu oliyyattoota hundaan ykn bakka bu'aa isaaniitiin mallataa'ee dhiyaachuu ni danda'a.
 - 3) Oliyyannoona akkaata keewwata kanaatiin dhiyaatu waraabbii lamaan qophaa'ee Reejistraara Mana Murtii Bulchiinsaatiif dhiyaachuu qaba.

39. Waa'ee Oliyyaannoo Galmeessuu

- 1) Reejistraarri Mana Murtii Bulchiinsaa oliyyannoona yoo itti dhiyaate tumaalee keewwata 38 dambii kana kan guutu ta;uu mirkaneessuudhaan fudhatee ni galmeessa.
- 2) Reejistraarichi galmee dhimmoonni oliyyannoona akkaataa tartiiba dhufaatii isatiin lakkofsi itti keennamee itti galmaa'an ni qabaata.

40. Waa'ee Oliyyaannoo kuffisuu

Manni murtii bulchiinsaa oliyyaannoo isaf dhiyaate qoratee dhimmi oliyyannoona itti dhiyaate tumaalee keewwata 71 labsichaatiin kan hin hammatamne ta'ee argamuu yoo baate mana hojii dambii kenuu waamamuun osoo hin barbaachifinneoliyyannicha kufa godhee oliyyataa gaggeessuu ni danda'a.

41. Waa'ee Oliyyaannoo Eeyyamuu

- 1) Mannii Murtii Bulchiinsa oliyyannoona dhiyeeteef qoratee sababinni dhiyeessuuf dandeessisu jiraachuu isaa yoo mirkaneeffate guyyaa oliyyannoona itti dhaga'amu murteessee oliyyataannii fi manni hojii deebii kenuu akka beekan ni taasia.
- 2) Manni hojii deebii kennuu guyyaa oliyyannoona itti dhaga'amu deebii isaa barreeffamaan qabate akka dhiyaatuuf waraabbiin oliyyaannoo akka isa gahu ni taasifama.

42. Dhihaachuu Gareewan Wal-Falmitootaa

- 1) Mannii Murtii bulchiinsa walfalmii oliyyannoo kan ilaalu iddo walfalmitonnii argamanitti ni ta'a.
- 2) Tumaaleen keewwata xiqqa (1) keewwata kanaa jiraatus;
 - (a) Manni hojii deebii kenu guyyaa bellamaa dhiyaachuu yoo baate oliyyannichi iddo inni hin jirreetti ni ilaalamma.
 - (b) Oliyyataan guyyaa bellamaa yoo dhiyaachuu baate oliyyannoos isaa ni haqama.
- 3) Manni hojii deebii kenu guyyaa bellamaa dhiyaachuu kan hin dandeenyeef sababa gahaadhaan yoo ta'e ajajni ykn murtiin bakka inni hin jirreetti kennname akka ka'uuf ajajni ykn murtiin kennamuu isaa guyyaa beekee kaasee guyyaa kudhan (10) keessatti manni murtii bulchiinsaatti iyyachuu ni danda'a.
- 4) Oliyyataan guyyaa bellamaa dhiyaachuu kan hin dandeenyeef sababa gahaadhaan yoo ta'e sababni dhiyaachuu isa dhowe furmaata erga argatee kaasee guyyaa kudhan (10) keessatti oliyyannoos jalaa haqamee ture deebi'amee akka ilaalamuuf Mana Murtii Bulchiinsaatti dhieeffachuu ni danda'a.

43. Mormii Sadarkaa Duraa

- 1) Manni hojii deebii kenu, Manni Murtii Bulchiinsaa oliyyannoos dhiyaateef kufaa akka godhuuf sababoota kanatti aanaankeessaa tokko irratti hundaa'uudhaan mormii sadarkaa duraa dhiyeessuu ni danda'a.
 - (a) Dhimmichi akkaataa keewwata 71 labsichaatiin oliyyannoos irratti dhiyaachuu kan hin dandeenye yoo ta'e,
 - (b) Yeroon dhiyeeffanna oliyyaanno erga darbee booda akkaataa keewwata 37 (4) dambii kanaatiin Manni Murtii Bulchiinsaa osoo hin hayyaminiif kan dhiyaate yoo ta'e,
 - (c) Dhimmichi duraan Mana Murtii Bulchiinsaatiif dhiyaatee kufaa akka ta'u yoo ta'e murteen kan itti kennname yoo ta'eedha.

- 2) Manni Murtii Bulchiinsaa oliyyannicha dhaggeeffachuudhaan dura mormii duraa dhiyaate irratti murtee kenna.
- 3) Oliyanichii dhaga'amuu edda jalqabee booda akkaataa keewwata xiqqa (1) keewwata kanaatti mormiin dhiyaate fudhatama hin qabu.

44. Deebii Oliyyannoo

- 1) Manni hojii deebii kenuu oliyyannoo irratti dhiyaateef deebiin inni kennuu hogganaa mana hojiichaa dhimmichi ilaalu ykn nama bakka bu'insi kennameefiin mallataa'ee kan kanaan gadiis qabaachuu qaba.
 - (a) maqaa fi teessoo oliyyataafi mana hojii deebii kennaa,
 - (b) qaxiwwan falmii mana hojiichaa,
 - (c) ragaawan ittisa walitti qabatanii dhiyaatan tarreeffamaan,
 - (d) maqaa fi teessoo ragaa bahootaa (yoo jiraatan).

45. Deebii Deebii

Deebii kennaan debii kenne irratti ol-iyyataan akka deebii deebii kenuu carraan ni kennamaaf.

46. Iyyata Ol-iyyannoo fi Deebii Fooyeessuu

- 1) Manni Murtee Bulchiinsaa murtee sirrii ta'e kennuuf ni gargaara jedhee yoo amane murteen osoo hin kennaminiin dura yeroo kamiyyuu ol-iyyanni ykn deebiin akka fooyya'u hayyamuu ni danda'a.
- 2) Yeroo ol-iyyannoos ykn deebiin fooyya'ee dhiyaatu falmiininni biraakka haalasaatti deebii ykn deebii deebii akka kennuu ni taasifama.

47. Ol-iyyannoo Dhiisuu

- 1) Ol-iyyataan osoo murteen hin kennaminiin dura yeroo kamiyyuu Mana Murtii Bulchiisaatiif barreeffamaan ibsee ol-iyyannoo isaa dhiisuu ni danda'a.
- 2) Hojjetaan mootummaa ol-iyyaannoo isaa dhiise dhimma sana irra deebii'ee ol-iyyannoo dhiyeeffachuu hin danda'u.

48. Ragaa Bahaa Waamuufi Dhagahuu

- 1) Ragaa bahootiin garee falmataa kamiyyuu hojjettoota waajjira deebii kennaa yoo ta'an Manni Murtee Bulchiinsaa tokko tokkoon waamicha arguu osoo isa

hin barbaachisne ajajichi karaa mana hojichaatiin akka isa gahu taasisuu ni danda'a.

- 2) Ragaa bahaan hijjetaa mana hojii deebii kennaa kan hin taanee akka dhiyaatu Mana Murtee Bulchiinsaatiin yeroo ajajamu gareen falmataa ragaabahiicha lakkawate ajaja waamichaa akka ittin gahu ni taasisa.
- 3) Tumaalee dambii kana keewwata 17 jala jiraani ragaabahoota Mana Murtee Bulchiinsaatti dhagahamaniifis kan raawwatan ni ta'a.

49. Ragaalee Dabalataa

Manni Murtee Bulchiinschaa murtee sirrii ta'e kenuudhaaf barbaachisaa ta'ee yoo arge kaka'umsa ofii saatiin dabalataan ragaaleen barreeffamaa ykn ragaabahootaa akka dhiyaatan ajaju ni danda'a.

50. Kenninsa Murtee

- 1) Manni Murtee Bulchiinsaa gareewan wal-falmitootaa qabxiwwan falmiitiifi ragaalee dhiyeessan qorachuudhaaniifi seerawan, dambiilee fi qajeelfamoota dhimmichi ilaalan xinxaluudhaan murtee ni kenna.
- 2) Ol-iyyatichi kan dhiyaate murtee mana hojii deebii kennaa mormuudhaan yoo ta'e Manni Murtee Bulchiinsaa Manni Murtee Bulchiinsaa murticha ragaasisuudhaan, diiguudhaan ykn fooyyeessuudhaan murteessuu ni danda'a.
- 3) Ol-iyyatichi kan dhiyaate hogganaan ol-aanaa mana hojii deebii kennaan dambii kana keewwata 33 irratti akka hanga daangaa yeroo taa'e keessatti komii ol-iyyatichaatiif murtee kennuu dhaabuu yoo ta'e Manni Murtee Bulchiinschaa gaaffii ol-iyyatichaa guutummaadhaan ykn gartokkee fudhachuudhaan ykn kuffisuudhaan murteessuu ni danda'a.
- 4) Manni Murtee Bulchiinschaa murtee kan kennu sagalee caalmaadhaan ni ta'a. Sagaleedhaan miseensi adda ta'e sababiin adda ta'eef murticharratti kaa'amuu qaba.
- 5) Garagalchi murtichaa akka bu'uura Labsichaa keewwata 72(2)tti gareewan walfalmitootaatiif ni kennama.

51. Raawwanna Murtee

- 1) Manni Murtee Bulchiinsichaa ol-iyyatichaaf kan murteesse yoo ta'e waajjirri deebii kennaan murticha akka bu'uura labsichaa keewwata 73(1) tti yeroodhuma sana raawwachuu qaba.
- 2) Ol-iyyataan murtichi naaf hin raawwanne jedhee yoo iyyate Manni Murtee Bulchiinsichaa raawwichi kan ture sababa gahaa malee ba'uu yeroo amanu diddaa mana hojjichaa ibsuudhaan akka bu'uura Labsichaa keewwata 73(2) tti dhimmicha Mana Murtee Aanaa abba dhimmichaatiif dhiyaatutti ni qajeelcha.

52. Baasiawan Ol-iyyannoo

- 1) Gareewan wal-falmiitootaa baasii falmiin ol-iyyatichaai irraan gahe dhuunfachuudhaan danda'atu.
- 2) Tumaan keewwata xiqqaa (1) jiraatus, ol-iyyataan qabiye mana hojji beedii kennaan jalatti raga argamu ajaja Manni Murtee Bulchiinsichaatiin akka dhiyaatuuf yeroo taasisu baasii jiraachuu danda'u hin gaafatamu.

KUTAA SHAN

Tumaalee Adda Addaa

53. Aangoo Qajeelfamoota Baasuu

Komishinichi dambii kana haalaan raawwachiisuuf qajeelfamoota barbaachisanu baasuudhaaf ni danda'a.

54. Seerota Haqaman

Dambii kana kan faalleessu dambiin, qajeelfamni ykn hojmaati barsiifataa kamiyyuu dhimmoota Dambii kanaan ibsamaniirratti raawwatama hin ta'anu.

55. Dambichi Yeroo Itti Ragga'u

Dambiin kun guyyaa Manni Maree Bulchiinsa Oromiyaa raggaasiisee sadaasa 11/1996 eegalee kan ragga'u ta'a.

Finfinnee Sadaasa Guyyaa 11 Bara 1996

Juneedi Saaddoo

Pirezideentii Mootummaa Naannoo Oromiyaa.

